

Recenze knihy „Chechens in the European Union“

Eva Kočárková

Abstrakt:

Knihy *Chechens in the European Union* (Čečenci v Evropské Unii) je složena z dvanácti textů, jejichž hlavním cílem je shromáždění expertních znalostí pro vytvoření úspěšnějších integračních postupů pro Čečence v Evropě.

Knihy „*Chechens in the European Union*“, vydaná z iniciativy Rakouského integračního fondu a zaštitěná rakouským ministerstvem vnitra, představuje sborník dvanácti textů mezinárodního autorského týmu, složeného z odborníků na různé aspekty čečenské kultury a migrační historie. Hlavní cíl této publikace je vyjádřen v předmluvě: otázka integrace Čečenců je především v Rakousku aktuálním tématem vzhledem k velkému počtu udělených azylů (v současnosti se odhaduje, že v Rakousku žije kolem 20 tisíc Čečenců), přičemž praktické integrační snahy naráží především na neznalost kulturních specifik této skupiny a rozšířené předsudky veřejnosti vůči ní. Deklarovaným cílem editorů publikace je tak získání a shromáždění „politicky nezájatých“ a prakticky využitelných expertních znalostí, které by se staly východiskem integračních postupů vůči této skupině migrantů na úrovni státních i lokálních autorit i podporujících organizací.

Jednotlivé příspěvky autorů z celé Evropy zahrnují širokou škálu témat, které se týkají historických a kulturních aspektů života Čečenců v jejich domovské zemi i jako uprchlíků v Evropě. Šíře zahrnutých témat i jejich chybějící provázanost nedovoluje v rámci recenze podrobněji rozebrat argumentaci jednotlivých příspěvků, omezím se tedy na vyjmenování hlavních tezí a zaměřím se spíše na otázky metodologické.

Ve většině článků jsou shodně identifikovány hlavní trendy čečenské migrace do Evropy od druhé poloviny 90. let 20. století. Autoři studií rozdělují destinace na transitní (Polsko,

ČR, Ukrajina) a cílové (Rakousko, Francie, Belgie), rozlišují motivy uprchlictví a strategie sekundární migrace, ukazují odlišnosti postavení uprchlíků a fungování podpůrných integračních programů v jednotlivých zemích, identifikují bariéry uplatnění na trhu práce. Opakovaně je zdůrazněna především role sociálních sítí pro distribuci migračních toků.

Tři články jsou primárně věnovány analýze kulturních charakteristik a archaických etických norem, které mají důležitost pro čečenské uprchlíky v Evropě. Snaží se o vysvětlení logiky kulturně antropologických fenoménů jako jsou příbuzenství, zvykové právo a kultura cti a zdůrazňují pozitivní roli těchto tradičních hodnot pro stabilizaci čečenských komunit v diasporách. Cílem je ukázat, že kulturní nedorozumění a z něj pramenící nedůvěra jsou hlavní překážkou možné integrace.

Další texty jsou úžeji zaměřené na možná úskalí zdárného průběhu integrace z pohledu jednotlivce. Zajímavý je například opakovaně zmiňovaný postřeh o čečenské mládeži. Autoři shodně popisují skupinu mládeže, která ztratila klíčové roky pro získání formálního vzdělání ve válce a na útěku před ní a která měla omezené možnosti seberealizace a pracovního uplatnění, jako potenciálně ohroženou pocitem odcizení, izolací a sociálním vyloučením v odlišném kulturním prostředí. Další články jsou přímo věnovány odhadování možných rizik, které pramení z potenciální politické radikalizace čečenské mládeže v Evropě. Opět vyzdvihují především úlohu tradičních kulturních norem a víry jako bariér politické a náboženské radikalizace. Je zde vysvětleno odlišné historické pozadí vzniku čečenských diaspor na Středním východě, v postsovětských zemích a v Evropě s cílem doložit, že čečenská komunita v Evropě stojí mimo globální hnutí radikálních muslimů a je ohrožena spíše separatistickými tendencemi v případě nezdařilé integrace.

Jeden text se explicitně věnuje proměně genderových identifikací v procesu migrace a rekonstruování rodinných vztahů v exilu, přičemž autorka vznáší otázku, nakolik genderové konstanty patriarchálních rodinných vztahů mezi Čečenci odolají krizi, které jsou vystaveny v evropském prostředí. Zajímavý je také příspěvek o transnacionálních sociálních sítích mezi Čečenci, které fungují prostřednictvím internetové komunikace a které umožňují výměnu praktických informací i udržení informovanosti o dění v Čečensku. Závěrečný příspěvek referuje o invenčním způsobu získávání relevantních informací ohledně aktuálního stavu základní infrastruktury v Čečensku pro potřeby rozhodování o přidělení azylu, iniciovaném Rakouským integračním fondem. Detailní obraz sociální situace v Čečensku je přiblížen prostřednictvím čtyřiceti rozhovorů s Čečenci s priznaným uprchlickým statutem v Rakousku.

Limitem knihy je, že autoři oslovení k účasti na projektu neměli příležitost se navzájem s jednotlivými příspěvky dopředu seznámit a nemohli tak rozvíjet svoje teze ve vzájemném dialogu. Jednotlivé texty tak jsou sice velmi podrobné a jdou do hloubky problému, ale obsažená témata nejsou záměrně provázána, ačkoli se často překrývají. To je výtka především editorům publikace. Samotné členění textů je ve shodě se zacílením publikace na širokou veřejnost pojato jako komplexní uvedení do problematiky, akcentována je srozumitelnost, hlavní teze příspěvků jsou v závěru každé kapitoly shrnuty a zopakovány. Proti zdařilosti deklarované snahy o demýtizaci Čečenců a dekonstrukci panujících předsudků vůči nim vyznívá to, že jednotliví autoři někdy rezignují na reflexi vlastních východisek a zdrojů, ze kterých svoje tvrzení přebírají a omezují se pouze na deklaraci a reprodukci toho, jací Čečenci „jsou“, jaké jsou jejich „tradice, zvyklosti a mentalita“, založená na „silné roli příbuzenství a rodinné hierarchie, zvykovém právu, úctě ke starším, solidaritě, vzájemné pomoci, sdílené identitě a kultuře cti.“ Za nejzdařilejší z hlediska reflexivity vlastní výzkumné pozice pokládám příspěvek Alice Szczepanikové, neboť autorka explicitně reflektuje zvolenou metodologii i její limity a veškerá uváděná data vztahuje ke kontextu a otevřeně definovanému cíli vlastní práce.

Čečenská imigrace v ČR je tvořena převážně nukleárními rodinami mladých lidí v produktivním věku. Jejich integrace vznáší nároky také na českou společnost. I v kontextu českého prostředí tak tato publikace bezpochyby představuje přínosný a užitečný zdroj fundovaných informací, využitelný jak pro akademiky, tak pro pracovníky veřejné správy i neziskových organizací. A to i přesto, že editorský záměr oddělit politické otázky situace v Čečensku od integračních snah v rámci EU je z metodologického hlediska přinejmenším sporný a problematický.

Janda, Alexander, Leitner, Norbert, Vogl, Mathias: Chechens in the European Union, Österreichischer Integrationsfonds, 2008, 262 str.

Článek vznikl v rámci projektu "Czech Made?" Multikulturálního centra Praha za podpory Evropské komise.